

## DĚTI SEDLÁKŮ

Děti sedláků byly vychovávány v intencích zachování rodinného hospodářství, a proto bylo snahou hospodářů poskytnout svým potomkům (nejenom synům) odborné vzdělání na odpovídající výši na tehdejších středních zemědělských školách, popřípadě v odborných kurzech. U dívek se předpokládalo, že po absolvování střední zemědělské školy, kde si měly osvojit znalosti z domácího hospodářství, z chovu hospodářských zvířat, z rostlinné výroby apod., se budou schopny více než aktivně podílet spolu s budoucím manželem na chodu jejich rodinného hospodářství. Na selku na rodinném statku připadala nelehká úloha. Kromě starosti o domácnost musela obstarat i péči převážně o drobné hospodářské zvířectvo a samo sebou byla nápomocna sedlákovi na poli i v závislosti na tom, kolik si sedlák mohl dovolit zaměstnávat námezdních sil, zvláště při sezónních pracích. Sedlákům bylo postupně



s nástupem socializace zemědělství znemožněno využívat jakékoli cizí pracovní síly včetně sousedské výpomoci. Rodinná hospodářství tak musela napnout všechny síly, aby zabezpečila alespoň základní chod svých podniků a vyhnula se možnému správnému nebo trestnímu postihu za neplnění povinných dodávek. Ve zvládnutí nelehké situace jim nezdědka pomáhali kromě osob z širší rodiny i dobří sousedé, kteří od nich v tomto čase neodklonili hlavu ani za cenu možného postihu.

Synové sedláků byli často účelově posíláni pracovat do průmyslu nebo byli povoláváni až na tři roky a více k Pomocným technickým praporům (PTP), zejména na těžkou práci do dolů na Ostravsku a na Kladensku. Na statku tak leckdy zůstávaly po odsouzení sedláka hospodařit jen ženy s dětmi a starými rodiči na výměnku, a bylo tedy jen otázkou času, kdy podlehnou tlaku zvenku a všichni budou nuceni buď vstoupit do JZD, nebo budou odsunuti na předem určené místo bez náhrady za jejich majetek. Po vystěhování bývalí sedláci a jejich děti mohli zastávat zpravidla jen ty nejpodřadnější práce za minimální výdělek.

Třídní původ, znamenající nezdědka nemožnost jakéhokoli dalšího studia včetně vyučení i volby povolání, předurčil dětem sedláků nezáviděníhodnou pozici, do budoucna plnou administrativních překážek, sociálních nejistot, selské dřiny a jejich vytlačení na okraj společnosti.

(Zdroj: RŮŽIČKA, M.: *Vyhnaní. Akce „kulak“*. Růžička Miloslav, Havlíčkův Brod 2008; RŮŽIČKA, M.: *Vyhnaní II. Akce „kulak“*. Růžička Miloslav, 2011.)

## DCERA SEDLÁKA

Té holky jí bylo nejvíc líto, bylo hrozné se na to jen dívat. Baráčnice odmlada sloužila u Jakubců, sedlák ji tenkrát vzal do služby, mladé ženě k ruce; od nich se pak vdala sem do baráku. Hospodyně byla o devět let starší, tenkrát ji po neštěstí umřel devítiletý Venoušek, co se spolu pro něj naplakaly, hospodyně a služka, byl tříletý, když ona k nim přišla. Jakubcová pak čekala třetí dítě, ona první, a že Konopa odešel na cvičení, bývala zas u nich, narodila se jí Jarča a hospodyně ještě v tom měsíci Anežka. Rostly spolu, chodily spolu do školy, tašky na zádech, culíčky s mašlemi na šíjích, dodnes je vidí, bylo to za války a hlad, a po pětačtyřicátém šly spolu do měšťanky ve městě, všude spolu. A vloni konec. Anežku si zavolala ředitelka, oznámila jí, že jí nebude dovoleno jít dál do škol. „Ani když mám samé jedničky?“ odvážila se zeptat. „Ale původ, původ, panenke!“ hovořila k ní ředitelka; věděla, že Anežka Jakubcová je nejlepší žákyně ve třídě. Konopovou Jarču doporučila na pedagogickou v Hradci; už pak do statku ani nechodila, styděla se. Začínaly se vzájemně stranit, jedna druhé se dobře nemohly podívat do očí. Anežka zůstala doma, dřela v chlívě, na poli, všichni dřeli do úpadu, mužskej se přeci vyklímal na voze, ale to děvče usínalo i za chůze, ona to ví, pomáhala jim na řípě, třebaže se to nesmělo, nikdo nesměl kulakovi pomáhat ani zadarmo. Syna dříve donutili, aby si hledal práci v továrně, nasadili ho do průmyslu. Pak se to obrátilo, nedovolili rolnickým dětem odejít ze zemědělství, do škol ani na učení, za trest zůstaňte u krav. To postihlo Anežku. A teď je vystěhovali vůbec.



(Zdroj: KNAP, J.: *Čas kopřiv*. Československý spisovatel, Praha 1970, s. 147–148.)

## **MOŽNÉ OTÁZKY:**

*Zkuste se zamyslet nad tím, jakou roli přikládali vesničané (vesnické ženy) dobrým vztahům mezi sousedy.*

*Proč děti sedláků obvykle nesměly pokračovat ve studiu na střední škole? Co vedlo režim k tomu, že děti měly nést odpovědnost za třídní původ svých rodičů?*

*Jaký si myslíte, že mohl být další osud Anežky Jakubcové? Zkuste ve svém okolí nalézt podobný příběh venkovského děvčete.*

## JOSEF KNAP (1900–1973)

Josef Knap pocházel z rolnické rodiny z Podůlší u Jičína. Ve dvacátých letech 20. století studoval moderní literaturu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a studium dokončil na Filozofické fakultě Komenského univerzity v Bratislavě. Poté více než 25 let pracoval v divadelním oddělení Národního muzea. V období mezi světovými válkami procestoval řadu evropských zemí, z nichž zvláště návštěvy Švédska a Norska měly vliv na jeho pozdější literární tvorbu. V padesátých letech 20. století se stal kvůli náboženskému tónu ve svých dílech obětí politických procesů s katolickými intelektuály. V roce 1952 byl odsouzen v procesu s tzv. Zelenou internacionálou k jedenácti letům vězení; propuštění se dočkal v roce 1955 kvůli podezření na rakovinu kůže (v roce 1967 byl v plném rozsahu rehabilitován). Posléze až do svého odchodu do důchodu působil jako externí spolupracovník Literárního archivu Národního muzea (později připojen k Památníku národního písemnictví). Od 60. let se věnoval pouze literární a odborné práci. Po roce 1970 mu byla znovu znemožněna jakákoli publikační činnost.

Spolu s J. Čepem a F. Křelinou se J. Knap řadil k čelným představitelům ruralistické literatury. Většinu témat svých děl věnoval právě venkovskému životu. Znamé jsou jeho romány *Cizinec* či *Věno*, soubor povídek *Čas kopřiv* nebo posmrtně vydané memoáry *Bez poslední kapitoly*.

### ČAS KOPŘIV

Povídkový soubor *Čas kopřiv* vyšel k autorovým 70. narozeninám; část nákladu byla z úředního rozhodnutí ihned po vydání zničena a dílo zakázáno. Publikace zahrnovala Knapovu povídkovou tvorbu z let 1945–1969; po většinu tohoto období mu bylo znemožněno literárně publikovat především pro jeho příklon ke katolické víře. Snahou Josefa Knapa bylo představit ve své knize úděl člověka v „čase kopřiv“, tj. v době hmotné a morální devastace (čtyřicátá a padesátá léta 20. století), kdy byly pošlapány tradiční morální hodnoty a široké vrstvy obyvatelstva zbaveny lidské důstojnosti. Kromě ústřední povídky *Nevěsta s jeřabinami*, vyprávějící peripetie mladé učitelky v pohraničí krátce po druhé světové válce, zaujímá zvláštní postavení mezi ostatními krátkými prózami povídka *Maškary na Popeleční středu*. Knapovým motivem byla snaha alespoň částečně splatit dluh v podobě zachycení ponuré atmosféry na českém venkově v období po druhé světové válce, konkrétně na příběhu ženy násilně vystěhovaného „kulaka“.

